

ФАЗОВІ ДІЄСЛОВА В ТЕМПОРАЛЬНОМУ КОНТИНУУМІ ТЕКСТУ (на матеріалі оповідання Ольги Кобилянської „Valse melankolique”)

У статті здійснено аналіз ролі і значення фазових дієслів у створенні темпорального континууму тексту; темпоральний континуум тексту визначається як складна і різнорівнева взаємодія темпоральних категорій інтервалу, часу, таксису.

Ключові слова: акціональність, фазовість, темпоральність, інтервал, морфологічний час, таксис, подія, темпоральний континуум тексту.

Владимир Барчук

Фазисные глаголы в темпоральном континууме текста (на материале рассказов Ольги Кобылянской „Valse melankolique”)

В статье анализируются роли и значения фазисных глаголов в создании темпорального континуума текста; темпоральный континуум текста определяется как сложное и разноуровневое взаимодействие темпоральных категорий интервала, времени, таксиса.

Ключевые слова: акциональность, фазисность, темпоральность, интервал, морфологическое время, таксис, событие, темпоральный континуум текста.

Volodymyr Barchuk

Phase Verbs in Temporary Continuum of the Text (on the basis of Kobylyanska's story „Valse Melankolique”)

The analyses of the role and meaning of phase verbs in making up temporary continuum of the text are made in this article. The temporary continuum of the text is determined as a compound and multilevel co-operation of temporary categories interval, tense, taxis.

Key words: actionability, phase changing, temporality, interval, tense, event, temporary continuum of the text.

Значення фазовості є невід'ємним складником семантичної структури дієслова. Однак визначення фазовості як поняття, концепція фазовості як системно-структурного компонента семантики дієслова та можливості дієслівних грамем виражати фазове значення відбивають різне розуміння цієї категорії. Це, безумовно, пов'язано із відсутністю чітко визначеної та мотивованої концепції базової семантики дієслова та із різним розумінням таких понять, як роди дієслівної дії, аспектуальність, акціональність, темпоральність та їх системно-структурних взаємозв'язків. Проблематика, пов'язана із визначенням змісту і значення категорії фазовості, зумовлює постійний пошук ключових формальних і семантичних особливостей фазових дієслів – репрезентантів фазового значення і категорії фазовості.

Претендує на узагальнення таких особливостей та значень фазових дієслів словник фазовості російських дієслів, концепція і структура якого представлена Титаренко Є.Я. [14]. Словник побудовано за гніздовим принципом: у центрі гнізда дієслово-мотиватор, навколо якого формується дериваційна група: починальні зліва, завершальні справа, обмежувальні внизу та одно/багатократні зверху [14, с. 72]. Безперечно, словник актуальний і непростий для укладання, оскільки має враховувати різні дієслівні значення та їх контамінацію. Тим більш важливо концептуально визначити структуру фазового значення та обсяг фазових дієслів. Фазове значення подається як двокомпонентне: дієслова починальні/завершальні. Відповідно не знаходить відображення трикомпонентна природа фазовості, яка включає, за Ю.С. Масловим, початкову, серединну та кінцеву фази [7, с. 18]. Виходить, що фазове значення дієслову-мотиватору не притаманне. Окрім того, не цілком вмотивованим є включення до фазової парадигми одно/багатократного дієслівних значень, а значення делімітативності (обмежувальне) не зіставлене зі значеннями починальним та завершальним. Не випадково, адже делімітативність може бути обґрунтована на основі семантики саме серединної фази дії.

Проблема обсягу фазових дієслів виводить на питання співвідношення фазовості із видом. Щодо цього існують полярні думки. Відомою є концепція О.М. Пешковського, який не поширював значення фазовості на дієслова доконаного виду: „В нашому тлумаченні (значення виду. – В.Б.) ми будемо виходити з того яскравого факту, що форми доконаного виду не миряться з ідеями

початку, продовження чи кінця процесу” [8, с. 124]. І далі обґрунтування: „Не можна сказати „я починаю заговорити” чи „начну заговорити”, „начинаю поговорити”, „начинаю улетіти”, „начинаю купити”, „начинаю сесть” і под. Так само не можна сказати „продолжаю заговорити” чи „кончаю заговорити” [там само].

Причина такої категоричності полягає в тому, що О.М. Пешковський пов’язував поняття фазовості не з дією узагалі, а із процесом, в основі якого плинність, тобто в сучасній термінології тривалість (рос. „длительность”): „Звичайно зрозуміло, що не тільки з цими саме трьома дієсловами неможливе таке сполучення, а й взагалі з усіма дієсловами, **пов’язаними так чи так з ідеєю плинності часу**” (виділення наше. – В.Б.) [там само, с. 125]. Отже, це дієслова, що творять аналітичні форми фазового значення, вносячи це значення до тих дієслів, з якими поєднуються у складені сполуки як репрезентанти ідеї процесу в своєму лексико-граматичному значенні: *починаю, продовжую, закінчую, а також стати, кинути, перестати, припинити* і под. Тут у О.М. Пешковського фазові дієслова – засоби вираження фазового значення, з формального погляду допоміжні, лексично неповнозначні (пор.: *продовжую співати* і *продовжую лінію* (виступ, стосунки, мораторій і под.)), тобто компоненти т.зв. дієслівного складеного присудка. Фактично зауваження стосується неможливості поєднання дієслів доконаного виду із допоміжними дієсловами із фазовим значенням. Зрозуміло, що це зауваження не може бути і не було у самого вченого узагальненням щодо категорії фазовості у системі родів дієслівної дії. До речі, причина несумісності допоміжних фазових дієслів із формами доконаного виду очевидна: дієслова доконаного виду уже можуть позначати фазовість (*продовжую* – тривалість, *заговорити* – починальність; *закінчую* – завершальність); по-друге, у таких формальних структур утворення виду чітко регламентоване: *продовжу говорити, почну купувати* і под., оскільки форма інфінітива виражає тільки лексико-граматичну семантику (лексичну і частиномовну), а допоміжне дієслово суто граматичну (словоформну). У формальному вираженні мова уникає надлишковості. Тим більше, що у таких формах фазовість виражається усім комплексом, і з погляду граматики обидва компоненти несамостійні, оскільки формують єдине дієслово – складену словоформу, яка цілком підпадає зміні за видом, виражаючи фазове значення (див. наведені приклади).

В аналізі О.М. Пешковського маємо зіставлення функцій різних типів аналітичного (допоміжного) дієслова (напр., фазову і модальну), а не характеристику фазовості як дієслівної категорії: „Всі інші дієслова, окрім пов’язаних з ідеєю протікання процесу, вільно поєднуються з інфінітивом обидвох типів: хочу говорити і хочу поговорити, відмовляюся говорити і відмовляюся поговорити і под.” [там само, с. 124].

На жаль, глибокі і всебічні спостереження О.М. Пешковського сприймаються іноді однозначно¹. Так, на підставі наведеної концепції, з одного боку, впливає, що, за О.М. Пешковським, „дієсловам доконаного виду є чужим значення фазовості” [11, с. 69], а також про те, що фазовість характеризує суто процес (при цьому зазначається, що „слово „процес”, як і „дія”, не є строго термінологічним” [там само, с. 68]. До речі, якщо із таким трактуванням слова „процес” можна погодитись, то слово „дія” строго термінологічне. Попри це визначення фазовості здійснюється із використанням поняття процес та створенням нового поняття – „процесна ситуація” – і таким чином за межами лінгвістики: „фазовість – невід’ємна частина характеристики будь-яких процесних ситуацій, співвіднесених як з природними явищами, так і з різними сферами наукової і суспільної діяльності” [там само, с. 69]. І далі: „У кожній мові є свій набір різноманітних способів передачі фазової характеристики процесу” [там само]. Зрозуміло, що додаючи термінологічної і змістової невизначеності до аналізованого поняття, важко встановити сутність граматичної категорії. Слід зазначити, що у жодному із аналізованих у статті Є.І. Семиколенової прикладів дієслово не позначає процес, а позначає дію [див.: там само].

У сучасній граматиці, навпаки, закріпився погляд, згідно з яким переважна більшість родів дієслівної дії (РДД) виражається тільки у формі ДВ, при цьому фазові значення – властивість саме таких дієслів [4, с. 201-210; 5, с. 236-238]. Правда, в окремих випадках дається уточнення, що „хоч більшість дієслів починального способу дії є неспіввідносними дієсловами доконаного виду, до

¹ Слід пам’ятати, опрацьовуючи класичну працю О.М.Пешковського, що він є представником „формальної” граматичної школи і розглядає явища під кутом формотворення, а в цьому підході якась частина граматики рельєфно не відображається.

цього способу дії належать деякі дієслова, що творять видову пару (*занеть – заневать, зацвести – зацветать*)” [10, с. 596]. За дієсловами ДВ і НВ, як правило, закріплюються т.зв. кількісні роди дії: „Якщо результативні і фазові дієслова представлені РДД тільки доконаного виду, то серед кількісних є роди дії, що об’єднують дієслова лише недоконаного виду” [4, с. 206].

Різnobій в інтерпретації дієслівних значень зумовлений тим, що, з одного боку, РДД виводять із аспектуальності і виду (домінуюча концепція російської функціональної граматики – Ю.С. Маслов, О.В. Бондарко, М.А. Шелякін, – яка, фактично, має зараз визначальний вплив на українське і слов’янське мовознавство), з іншого боку, доволі невизначеною системою РДД, особливо з погляду семантико-функціональної ієрархії їх різних типів. Щодо другого аргументу, то очевидно, що, напр., кількісне значення дії в різних варіантах може виражатися фазовими дієсловами: *зацвітати* – починальність + ітеративність; *позацвітати* – починальність + дистрибутивність (розподільно-ітеративне значення). Увага ж науковців до компактної як з семантичного, так і з формального погляду категорії аспектуальності зумовлена тим, що власне видові характеристики дієслова ставлять в основу РДД, категорії складної і розгалуженої як семантично, так і з погляду засобів і способів вираження. Таким чином категорія аспектуальності вбирає категорії і форми суміжні, але не пов’язані залежністю із видотворенням, а в окремих випадках індеферентні щодо виду (детальніше про проблему співвідношення аспектуально-видового значення з ін. дієслівними категоріями, зокрема категорією темпоральності, див. [2]).

Такий різnobій не дає можливості цілісно відобразити дієслівні категорії у їх генезі та взаємозв’язках та визначити сутність та місце значення родів дієслівної дії і, зокрема, фазових дієслів як з погляду системи, так і структури дієслівних значень. Це призводить і до термінологічної невизначеності.

Концепція, яка лежить в основі пропонованого нами опису фазових дієслів, полягає в тому, що РДД розглядаються як акціональні дієслівні значення, в основі яких лежить темпоральна характеристика дії, виражена в межах категорії інтервалу. Ця концепція уже детально обґрунтовувалась, а також було запропоновано класифікацію акціональних типів дієслів [див.: 2; 3]. Фазовість є базовою семантикою в темпоральному значенні інтервалу, оскільки саме інтервал виражає дійовість як кількісно-акціональне значення початку, тривання і завершення дії. Таким чином, фазове значення виражається через актуалізацію певного компонента структури інтервалу. Правда, кожен із компонентів семантичної структури має властиві засоби актуалізації. По-перше, слід розмежувати синтетичні й аналітичні засоби вираження фазовості. Синтетично акціональне (*accido* – дія) значення початку і кінця дії може виражатися як повна парадигма (починальність/завершальність), або як неповна парадигма (тільки починальність або тільки завершальність). Починальність/завершальність виражається, як правило, дієсловами конкретної фізичної дії (зокрема руху), а також мутативної та сенсорної дії (*запрацювати/відпрацювати, прибути/відбути; замайорити/відмайорити, забіліти/відбіліти; заговорити/відговорити, зашуміти/відшуміти*). Обмеження у творенні повної парадигми синтетичних фазових дієслів зумовлені їх лексико-граматичним значенням. Так, тільки починальність виражають дієслова, лексичний зміст яких полягає у вказівці на початковий момент дії: *запалювати, заприятелювати*, а також дієслова із префіксами **по-** (*побачити, помчати*), **роз-** (*розбудити, розпалити*) (значення префікса **роз-** пов’язують із вираженням інтенсивності [9, с. 233], а також інтенсивним розгортанням процесу або дії, що почалася [4, с. 204]; пор.: „значення інтенсивності, притаманне префіксові, у поєднанні з абсолютно неграничним значенням основи-мотиватора, що вказує на стан, сприяє об’єднанню префіксальних дієслів у групу з початково-інтенсивним значенням (аугментативний РД)” [13, с. 241]). Завершальність виражають форми, лексичний зміст яких полягає у вказівці на момент кінця дії: *відмучитися, відбабувати, відсортувати* (у значенні „завершити сортування”); також дієслова з префіксами **пере-** (*перебути*), **до-** (*добити*), **за-** (*зашкарубнути*), **з-** (*збутися, зректися, злізти*). Оскільки синтетичні фазові дієслова префіксальні, то, звичайно, переважна більшість їх у формі ДВ. Форми НВ можливі за умови суфіксальної нейтралізації видового префікса (*зацвітати/відцвітати*). ДВ форм починальності/завершальності дії зумовлений також віднесеністю до моментальної фази дії. Коли дія набуває значення темпорально необмеженого тривання, колись двофункціональні префікси (*заговорити* – починальність+док. вид) втрачають і видове, а інколи і фазове значення: *заговорювати* – намагатися неодноразово почати розмову (починальність+ітеративність (мультиплікатив)); *заговорювати* – відволікати розмовою (ітератив). У другому випадку префікс **за-** виражає тільки словотвірну семантику.

Аналітично починальність та завершальність виражається у переважній більшості дієслів без вагомих лексико-граматичних обмежень: *почати працювати/закінчити працювати, стати чекати/принити чекати, почати дієвати, перестати дієвати*. Слід зазначити, що вживання допоміжного (фазового) дієслова в інфінітиві, а не в особовій формі незвичне через те, що аналітичні акціональні форми не мають статусу лексем (на відміну від синтетичних). Обмеження вираження фазових значень аналітичними формами зумовлене лексико-стилістичними (точніше змістовими) чинниками: ненормативними (чи межовими з погляду норми) формами є *почати шкарубнути/перестати шкарубнути, почати будити/закінчити будити*. Звичайно, аналітичні фазові дієслова творяться на основі форм НВ, які семантико-граматично вільні від функціональної контамінації морфем як з погляду їх синонімії, так і з погляду омонімії.

Слід зазначити, що базовою (початковою) формою для творення синтетичних та аналітичних фазових дієслів є грамема із неактуалізованим значенням інтервалу – сеюмою тривання, яка виражає серединний момент дії. Напр., дієслово *стидатися* поза контекстом не має вказівки на фазове тривальне значення. Узагалі, фазове значення чи будь-яке значення акціональності є зумовленим відображенням конкретної ситуації, вираженої дією, тобто по суті є предикатним. Об'єктивно акціональність дієслова (РДД) бажано розглядати як вербально-предикатну категорію. Такий підхід застосовано до характеристики дієслівних категорій А. Загнітком, правда, не в стосунку до РДД [6, с. 339-344]. Спрямованість у речення свідчить, що акціональність є історично первинною категорією дієслова, яка передувала формуванню морфологічних дієслівних категорій. У контексті *Я стидалася її гарних слів, заслонюючи лице руками* дієслово набуває тривального значення: дія триває у зв'язку із звучанням *гарних слів*, тобто чітко означений проміжок; цей проміжок визначено співвідноситься, збігаючись, із іншою дією суб'єкта – *заслонюючи лице руками*. Це значення є основою для вираження інших фазових значень: *застидалася* – починальне; *перестала стидатися* – завершальне. У контексті *Я мовчки молилася на неї* тривальне значення ситуативно визначено проміжком *мовчки* та підпадає уточненню в межах макротексту. Із прикладів видно, що тривальне значення семантично більш варіантне, ніж починальне та завершальне. Однак навіть у спеціальних дослідженнях фазові значення зводять саме до починального та завершального, що не дає можливості цілісно й системно відобразити категорію та семантичну структуру фазовості [див.: 1; 11].

На основі інтервального значення тривання творяться можливі акціональні значення: акціонально-кількісні (фазові): *відмолитися* – завершальне, *перемолитися* – завершально-надмірне, *домолитися* – завершально-фінитивне, *промолитися* – тривало-обмежувальне (пердуративне), *помолитися* – достатньої тривалості (делімітативне); кількісно-акціональні (ітеративні): *перемолитися* (за всіх) – дистрибутивне, *молитися* (мовчки за неї) – узагальнено ітеративне, *намолитися* – достатньої інтенсивності, *вимолити* (-ся), *домолитися* – необхідної інтенсивності; *перемолитися* – надмірної інтенсивності і под.

Отже, усі перелічені значення базуються на основі певного інтервального моменту дії: початку, середини, кінця у фазових (акціонально-кількісних) дієслів або середини (у ітеративних (кількісно-акціональних) дієслів). Правда, поліфункціональність засобів вираження родів дії творить складні та багатозначні модифікації; як правило, акціональне значення уточнюється на синтаксичному (контекстному) рівні.

Ситуація, позначена предикативною основою речення, містить повідомлення про один окремий факт дійсності. Це суто граматичне значення терміна „ситуація”. Однак факти, відображувані в реальному мовленні (в цілісному тексті в рамках мовленнєвої ситуації, яка формує комунікативний акт), як правило, з погляду рівня речення поліситуативні. Дієслівні грамеми у фрагменті тексту, формально перебуваючи у ролі присудків, виконують різну предикативну функцію, яка залежить не тільки від типу предиката, але й від відношень між предикатами. Таким чином, граматичне значення дієслів зорієнтоване на предикатну функцію і залежить від їх ролі і місця у макроситуації, що відображена певним фрагментом тексту. У структурі тексту формується континуум дій, основними ознаками якого є на граматичному рівні темпорально-просторова цілість, а на текстовому – цілість структурна і тематична. Поліситуативність цієї текстової одиниці, сформована її предикативними компонентами – реченнями, – утворює ситуаційну цілість – макроситуацію. Таким чином, найменша реальна одиниця тексту – абзац – відображає фрагмент дійсності (макроситуацію) – **подію**.

На граматичному рівні темпоральність тексту (події) має складну структуру: до формування темпорального континууму можуть бути залучені акціональна семантика дієслівних граєм (значення інтервалу), часова семантика дієслівних граєм (значення морфологічного часу), таксисна семантика дієслівних предикатів поліпредикативних одиниць (синтаксичне темпоральне значення).

Фазове значення як значення інтервалу, відбиваючи сутнісну природу дії, формує не лише темпоральну семантику окремого дієслова, але й активно впливає на творення темпорального континууму події. Роль фазового значення у творенні темпоральної структури тексту аналізуємо на матеріалі оповідання Ольги Кобилянської „Valse melankolique”.

Одного разу йшло нам фінансово круто: а що найгірше – властитель дому підвищив чини за кімнати. Артистка роздразнилася.

Кидала речами об землю, роздирала ескізи, проклинала свою долю, що виглядала, як дрантива дівчина, і божилася, що воліла б таки зараз осліпнути, як бути дальше маляркою...

У наведеному тексті є такі дієслова: *йшло (круто), підвищив (чини), роздразнилася, кидала, роздирала, проклинала, виглядала, божилася, воліла б осліпнути, бути (маляркою).*

Можна виділити дієслова, які не відіграють певної ролі у творенні темпоральності події:

підвищив (чини) – предикат у несамостійній семантико-синтаксичній позиції, оскільки каузально детермінує ситуацію, виражену предикатом *йшло круто*; предикат *йшло круто* фактично утворює в структурі абзацу окрему ситуацію, яка частинно виходить за межі темпоральної тканини події, бо відбувалась в інший час в іншому місці, а із діями абзацу частинно співвідносна як дія макротексту (її тривалість охоплює темпоральні межі до, під час і після аналізованої події) і пов'язана каузально мікротемою „грошова скрута”, синтаксично із недієслівним предикатом якості творить пояснювальну частину безсполучникового речення;

виглядала – несамостійне (синсемантичне) дієслово, синонімічне до *бути*; у конструкції *виглядати, як* у значенні „мати певний вигляд”; відноситься до предиката *проклинала*, каузально детермінує виражену ним дію;

воліла б осліпнути – складена дієслівна словоформа, яка творить підрядне з'ясувальне речення (його індикативний компонент) і перебуває у несамостійній семантико-синтаксичній позиції; формально-граматично виключення цього предиката із темпоральної тканини події відбувається через ірреальний спосіб;

бути маляркою – темпорально неозначена форма, яка входить до структури ірреального предиката.

Предикат *йшло круто* виражає метафорично значення *було круто* (фінансово), уособлюючи сукупність подій і синонімічно співвідносячись із дієсловом *відбувалося*. Лексико-граматично значення дієслова передає тривале фазове значення: „йти” – „тривати певний час, тягтися, продовжуватися” [12, с. 55]. Це фазове значення узагальнює у макротексті не лише аналізовану подію, але й наступні події; надалі узагальнювальну роль імплікує у темі „пошуки співмешканки”.

Роздразнилася – акціональне значення дієслова виражене комплексно: фазове значення починальне (префікс **роз-**) – „приходить до збудженого стану, починати відчувати гостре невдоволення, злість” [12, с. 669-670]; фазове значення тривале нелімітне (кількісна семантика префікса **роз-** спрямована тут не стільки на інтенсивність, як на необмеженість тривання дії (префікс **роз-**, суфікс **-и-**); нелімітне фазове значення співвідносне із делімітативним (достатньої тривалості) та пердуративним (тривало-обмежувальне)) значення ітеративне (суфікс **-и-**).

Кидала, роздирала, проклинала, божилася – функціонально однотипні дієслова із ітеративним значенням; дієслово *роздирала* виражає дистрибутивну дію (префікс **роз-** двофункціональний: вказує на характер дії (значення руйнування чи деструктивної дії) і на ітеративно-дистрибутивне значення дії разом із суфіксом **-а-** та прямим об'єктом дії у множині – *ескізи*).

Визначальний вплив на темпоральність події має тривале фазове і лексико-граматичне значення першого у ряду предиката *йшло круто*. Усі дієслова в абзаці вжито у формі минулого часу. Однак темпоральна характеристика тексту не обмежується морфологічним часом; морфологічний час тут відіграє периферійну роль, бо, по-перше, є однозначним, по-друге, є фабульним часом усього твору і стосується аналізованої події узагальнено. Натомість акціональне темпоральне значення формує континуум події. Подія відзначається тривалістю, протяжністю у реальному часі. Цю семантику розгортає перший предикат неозначено-тривальним значенням. Наступне дієслово (*артистка*) *роздразнилася* вказує на початкову фазу дії, а нелімітне тривале значення, подовжуючи, проектує цю дію на наступні. У стосунку до першого предиката другий реально позначає теперішній час в межах неозначеної тривалості першого (продовжений теперішній).

Дієслова *кидала, роздирала, проклинала, божилася* за родом є ітеративними діями, що творяться на основі фазово неактуалізованого інтервального значення тривання, і цим фактично переводять дії у темпорально неозначену протяжність, межі якої визначаються поза самими цими формами (безпосередньо у тексті темпоральною взаємодією аналізованої події із подальшими подіями (див. наступні абзаци твору); водночас ці дії, будучи включеними в нелімітну тривальну дію *роздразнилася* (почала дратуватися і була далі роздратована), виражають подією теперішній час. Слід звернути увагу не лише на взаємодію акціональної і часової темпоральності, але й акціональної і таксисної. Формально порядком дій таксис виражає послідовність (розмежування метричних та хронологічних предикатів відсутнє), однак дії каузально не зумовлені певним порядком, а ітерація дій в контексті фактично формує їх поперемінність: *кидала* речами, *роздирала* ескізи, у цей час могла проклинати долю і божитися, полишаючи кидати і роздирати чи знов поновлюючи. Отже, акціональна темпоральність коригує таксисну, тобто вказує не на просту послідовність, а на послідовність поперемінну (почергову). Також відбувається взаємодія акціонального значення і таксису із часом (морфологічним): неозначено-протяжні ітеративні дії функціонально є теперішніми, однак послідовно чергуючись, переходять в час минулий; послідовно-почергові ітеративні та ітеративно-дистрибутивна дії стають щодо морфологічного часу теперішньо-минулими, тобто значення часу цих граем у тексті синкретичне.

Темпоральний континуум аналізованої події побудований так: перша, друга і наступні дії послідовно включені в темпоральну протяжність кожної попередньої; при цьому друга інтервально двозначна: ця дія починається, розгортаючи темпоральність події, і триває, зумовлюючи і хронологічно включаючи чотири наступні; чотири ітеративні дії (*роздирала* – дистрибутивна) неозначено-тривальною семантикою взаємодіють, уточнюючи таксисне значення послідовності семантикою поперемінності (почерговості); багаторівнева взаємодія темпоральних значень модифікує узагальнений формально минулий час в конкретно-подієвий зі значенням на темпоральній осі події продовженого минулого (перша дія), продовженого теперішнього (друга дія), теперішньо-минулого (третьо-шоста дії). Аналізована подія виражається як динамічний цілісний континуум різнорівневих темпоральних значень.

Отже, фазовість дієслова як тип акціонального значення структурно, семантично і функціонально належить темпоральній категорії інтервалу і реалізує фундаментальну динамічну ознаку дії – тривання. Фазове значення трикомпонентне: починальне, тривальне, завершальне. Фазове значення взаємодіє з різними акціональними типами дієслів в межах категорії інтервалу, творячи комплексне акціональне значення (значення РДД).

Реальна одиниця тексту – абзац – відображає фрагмент дійсності і утворює темпорально-просторову, структурну і змістову цілість, що називається подією.

Темпоральна цілість утворює континуум, у формуванні якого беруть участь темпоральні категорії, а саме: інтервал, час, таксис. Акціональне фазове значення дієслова може відігравати ключову роль у формуванні темпоральної цілості події як репрезентант первинного темпорального значення – значення інтервалу.

О. Кобилянська постає як майстерний художник слова, який уміє творити складну семантичну структуру тексту граматичними засобами, зокрема й через систему темпоральних значень.

Література

1. Аверина А. В. Категориальные значения фазового поля и языковые средства его выражения : дисс. канд. филол. наук / А. Аверина. – М., 2004. – 197 с. – Библиогр. 177–190.
2. Барчук В. М. Структура семантики інтервалу / Володимир Барчук // Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Філологія. – Вип. XV–XVIII. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 118–124.
3. Барчук В. М. Акціональна структура дієслівних граем гуцульського діалекту (на матеріалі роману П. Шекерика-Дониківа „Дідо Іванчик”) / Володимир Барчук // Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Філологія. – Вип. XIX–XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 72–77.
4. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія / О. Безпояско, К. Городенська, В. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
5. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови / І. Вихованець, К. Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – 398 с.

6. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія / А. П. Загнітко. — Донецьк : ДонДУ, 1996. — 435 с.
7. Маслов Ю. С. К основаниям сопоставительной аспектологии / Ю. Маслов // Вопросы сопоставительной аспектологии. — Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1978. — С. 4–44.
8. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. Изд. восьмое / А. Пешковский. — М. : УРСС, 2001. — 451 с.
9. Русанівський В. М. Структура українського дієслова / В. Русанівський. — К.: Наукова думка, 1971. — 316 с.
10. Русская грамматика : В 2 т. — М. : Наука, 1980. — Т. 1. — 783 с.
11. Семиколенова Е. И. Фазовость как одна из основных характеристик процесса / Е. Семиколенова // Культура народов Причерноморья. — 2004. — С. 68–73.
12. Словник української мови : В 11 т. — К. : Наук. думка, 1970–1980.
13. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С. Соколова. — К. : Наук. думка, 2003. — 283 с.
14. Титаренко Е. Я. Словарь фазовости русских глаголов: концепция и структура / Е. Я. Титаренко // Культура народов Причерноморья. — 2002. — №44. — С. 71–74.

Джерела

Кобилянська О. „Valse melankolique” // Оповідання. — Л. : Каменяр, 1982. — С. 137–174.